

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА ПАРКА ПРИРОДЕ „СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА“

2007 - 2011. год.
(резиме)

1. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Подручје *СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ* налази се у југоисточном делу Србије, а у ужем смислу део је Понишавља. У административном погледу *СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА* припада територији општина Нишка бања и Бела Паланка.

СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА почиње од села Долац на крају Белопаланачке котлине, а завршава се код села Просек на уласку у Нишку котлину и има дужину од око 17 km.

Подручје *СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ* одликује се вишеструким природним и створеним вредностима и по својим одликама једна је од најзначајнијих у Србији. Импозантна кањонска кречњачка долина, нарочито код села Градишта, велики број пећина, јама, поткапина, литица, одсека и остењака и других геоморфолошких облика чине *СИЋЕВАЧКУ КЛИСУРУ* врло атрактивном.

Акт о заштити и статус СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ

На основу дефинисаних предлога Завода за заштиту природе Србије и члана 43. став 2 Закона о заштити животне средине ("Сл. гл. РС" бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95) Влада Републике Србије донела је Уредбу о заштити *Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* ("Сл. гл. РС" бр. 16/00).

СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА се ставља под заштиту као подручје изузетне биолошке разноврсности и станиште или боравиште великог броја ендемичних, ендемореликтних, реликтних и ретких врста биљака и животиња, као предео изражених обележја природне лепоте и споја природе, људских традиционалних, градитељства и културно-историјских споменика (члан 2 Уредбе о заштити *Прака природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"*).

Парк природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА" обухвата делове подручја општине Бела Паланка, површине 2187 ha и делове подручја новоформиране општине Нишка бања,

површине 5 559 ha. У оквиру дефинисаних граница укупна површина природног добра износи 7 746 ha. Део укупне површине којом газдује Ј.П. " СРБИЈАШУМЕ " износи 697,10 ha.

На подручју *Парк природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "* установљава се режим заштите III степена на већем делу подручја, површине 6 555 ha и режим заштите II степена на локалитетима Градиштанског кањона, површине 796,89 ha и Вис-Кусаче, површине 394.21 ha. Укупна површина под режимом заштите II степена износи 1 191 ha.

Уредбом Владе Републике Србије о заштити *Парка природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "* утврђено је да функцију управљача извршава ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ГАЗДОВАЊЕ ШУМАМА " СРБИЈАШУМЕ ".

У својству управљача Ј.П. "СРБИЈАШУМЕ " има обавезу да :

- Обезбеђује спровођење прописаног режима заштите и очувања природног добра.
- Обезбеђује спровођење научно-истраживачких, културних, васпитно-образовних, информативно-пропагандних и др.активности.
- Доноси средњорочне и годиње програме заштите и развоја .
- Обезбеђује обележавање парка у складу са важећим правилником.
- Обезбеђује унутрашњи ред и чуварску службу.

У складу са актом који предузеће доноси уз сагласност министарства надлежног за заштиту животне средине, утврђују се правила за спровођење режима заштите и развоја, а нарочито:

- Начин и услови боравка и кретања посетилаца;
- Начин и услови коришћења пашњака, лековитог биља и шумских плодова;
- Начин и услови коришћења рекреативних и других јавних површина;
- Начин и услови постављања информативних и др.ознака;
- Мере заштите приликом обављања научних истраживања и извођења истражних радова;
- Услови за обављање дозвољених делатности;
- Посебне мере и ограничења у спровођењу режима заштите .

Природне карактеристике *СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ*, присуство више угрожавајућих фактора у клисури и непосредном окружењу и прописане обавезе налажу организовано, планско, координирано и вишегодишње ангажовање бројних надлежних субјеката у извршавању законских и других обавеза, и основни услов за спровођење *ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА ПАРКА ПРИРОДЕ " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "*.

Полазне основе за програмирање заштите и развоја СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ

Уредбом о заштити *Парка природе "Сићевачка клисура"* установљено је да се заштита и развој овог природног добра спроводи према *Програму заштите и развоја* (члан 6. Уредбе). Истим чланом утврђено је да се програм доноси за период од 5 година и остварује годишњим програмима.

Као подлога и полазиште за израду ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА ПАРКА ПРИРОДЕ "*СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА*" за период од 2007- 2011. године користе се следећи елементи, показатељи, акта и документација:

- Природне вредности, карактеристике и стање заштићеног природног добра "*СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА*".
- Законска регулатива: Закон о заштити животне средине ("Сл. гл. РС" бројеви 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 53/95, 135/2004), Закон о водама ("Сл. гл. РС" бр. 46/91, 53/93, 67/93, 48/94, 54/96, 101/05), Водопривредна основа Републике Србије ("Сл.гл. РС" бр.11/2002), Уредба о категоризацији водотока и класификацији вода ("Сл. гл. СРС" бр.5/68), Уредба о заштити *Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* ("Сл. гл. РС" бр. 16/00) и Закон о шумама ("Сл. гл. РС" бр. 46/91).
- Студија заштите природног добра "*СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА*" као Парка природе, документација Завода за заштиту природе Србије из 1998. године.
- Посебне шумске основе за Г.Ј. "Селичевица-Коритник", Г.Ј. "Каменички вис I", Г.Ј. "Рињске планине" и Г.Ј. "Сува планина I – Трем".
- Програм заштите и развоја *Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* за период 2002- 2006. година
- *Просторни план посебне намене Сићевачке клисуре*
- Обавештеност јавности о заштићеном природном

2. ОЦЕНА СТАЊА (ВРЕДНОВАЊЕ) ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА

СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА је простор посебне природне вредности и изражених обележја природне лепоте. На овом простору велики је број ендемичних, ендемореликтних, реликтних и ретких биљних и животињских врста.

Од биљних врста које се срећу у *СИЋЕВАЧКОЈ КЛИСУРИ* посебну пажњу заслужују *Српска рамондија (Ramonda serbica)*, *Наталијина рамондија (Ramonda nathaliae)*, која живи на Облику заједно са *Српском рамондијом* што је својеврсни феномен, *жалфија (*

Salvia officinalis) чије је ово највеће и најсеверније налазиште, *кошутница или жутилица* (*Coronilla emerus L.*) субмедитеранска врста ретка у Србији, *дивљи јоргован* (*Syringa vulgaris*), *седефче* (*Ruta graveolens*), *мечја леска* (*Corylus colurna*), *дивља вишња, рудински пелин, ртањски чај острија, драча, руј, маклен и др.*

На подручју клисуре регистрован је већи број ретких и за заштиту значајних врста птица. Птице су примећене, регистроване у прелету, а за неке се претпоставља да се у клисури и гнезде.

Са листе угрожених врста птица Европе помињу се црна рода, белоглави суп, сури орао, крашки соко, буљина, руси сврачак. Са листе угрожених врста птица Србије помињу се мишар, кобац, обична ветрушка, дивљи голуб, шумска сова, велика чиопа, сеоска и даурска ластва, вуга итд.

Непосредним посматрањем и методама анкете регистровано је више угрожених и ловних сисара. Од угрожених и рањивих сисара Србије, помињу се јеж, обична кртица, мали и велики потковичар, велики љиљак, дугокрили љиљак, веверица, слепо куче, обични и шумски пух, ласица регистроване су врсте које се налазе на листи угрожених животиња Србије: шарени даждевњак, жутотрби мукач и мрмољак.

На списку ихтиофауне помињу се : штука, клен, скобаљ, кркуша, речна мрена, шаран, караш, греч, смуђ, деверика итд. Посебну вредност представљају споменици културе нарочито два манастира *Св. Богородица* и *Св.Петка*, а манастир *Св. Богородица* је категорисан као споменик културе од великог значаја.

3. ОПШТИ ЦИЉЕВИ, УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Програм заштите и развоја *Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* карактерише принцип *активне заштите*, односно *концепт интегрално-развојне заштите* на коме се заснива *"одрживи развој"*.

Основни програмски циљеви су:

- Очување комплекса *СИЋЕВАЧКЕ КЛИСУРЕ*.
- Заштита и очување станишта природних реткости.
- Усклађивање дозвољених видова коришћења природних ресурса са потребама заштите и очувања.
- Истраживање и валоризација компонената екосистема, успостављање сталног мониторинга стања екосистема-угрожавајућих фактора, ефеката мера активне заштите и утицаја дозвољених активности
- Успостављање и развој едукативних и туристичко рекреативних активности.

- Сарадња са релевантним институцијама на свим нивоима, прецизно утврђивање партнера на чувању, одржавању и развоју заштићеног природног добра са посебно утврђеном улогом локалног становништва.
- Неутралисање негативних последица појединих појава и процеса који се одвијају у заштићеном природном добру, односно санацију, рекултвизацију и ревитализацију.
- Одговарајућа презентација заштићеног природног добра.

Основни задаци, мере и активности:

- Организација управљања парком
- Стално усклађивање планске и програмске документације
- Одређивање локација са природним реткостима и картирање
- Спровођење прописаног режима заштите- континуирано
- Успостављање свих видова сарадње са постојећим корисницима подручја и локалним становништвом; евидентирати све радње и фирме које делатности обављају на подручју парка природе.
- Евидентирати све угрожавајуће факторе , дефинисати мере за ублажавање или отклањање
- Формирање базе података о постојећем стању екосистема и постојећим видовима коришћења.
- Презентација и популаризација природних и културних вредности
- Одредити знак парка природе

4. ПРОГРАМ МЕРА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ И РАЗВОЈУ ПАРКА ПРИРОДЕ "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"

Управљање заштићеним подручјем Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "

Управљање подручјем *Парка природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "* у смислу овог Програма подразумева организовање и спровођење низа мера и активности, које произилазе из Уредбе о заштити, Закона о заштити животне средине и других прописа, а имају за циљ његову заштиту и развој. у складу са Уредбом о заштити.

У оквиру наведеног стараоци управљач дужан је да :

- обезбеди спровођење прописаног режима заштите и очување природног добра,

- усклади развојне активности са циљевима у очувању и унапређивању овог добра,
- води рачуна о спровођењу научно-истраживачких, васпитно-образовних, културних и других активности.

Уредбом и Законом о заштити животне средине одређено је да управљач, односно стараоц, у спровођењу прописане заштите *Парка природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* треба да :

- врши обележавање природног добра,
- доноси акт о унутрашњем реду и акт о наакнадама за коришћење природног добра,
- врши усклађивање планова и основа,
- обезбеђује чуварску службу,
- доноси програме заштите и развоја природног добра.
- Обележавање заштићеног природног добра

Обележавање, односно обнављање постављених ознака у *Парку природе "СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА"* биће поново извршено, у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара (" Службени гласник Републике Србије" бројеви 30/92, 24/94, 17/96). Одржавање обележених граница континуиран је задатак.

Поред Правилником прописаног начина обележавања граница и ознака, на улазима у клисуру биће постављене информативне табле и информативним ознакама и путоказима биће обележени интересантни локалитети.

Усклађивање планова и основа

Одредбама члана 12. Уредбе о заштити *Парка природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "*, утврђена је обавеза усаглашавања шумских, ловних, водопривредних, пољопривредних и других основа и програма који обухватају заштићено подучје са Просторним планом Републике Србије.

Чување и надзор –праћење стања

Чување и надзор, као део система управљања парком, који се реализује у смислу превентивне заштите добра, организовано је кроз постојећу мрежу чуварске лужбе Ш.У. Ниш-Бела Паланка. У оквиру праћења стања и надзора, разрађен је систем праћења стања и евидентирања података и облику извештавања у Ј.П. " Србијашуме "

Израда програма и пројеката

Годишњи програм заштите и развоја за спровођење петогодишњих задатака и активности садржаних у Програму ради се сваке године и представља оперативни план његове реализације за дату годину.

Динамика и потребна средства за реализацију, исказује се сваке године у зависности од услова и темпа реализације Програма заштите и развоја за пет година.

Годишњи програм заштите и развоја саставни је део Производно-финансијског плана Шумског газдинства " Ниш ", за ту годину.

Сарадња са другим корисницима простора

У циљу унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим заинтересованим и надлежним субјектима :

- сарадња са надлежним министарствима
- сарадња са општинама
- сарадња са месним заједницама
- програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту споменика културе, Завод за урбанизам, Институту и др.)
- програмска сарадња са планинарима, извиђачима, горанима, еколошким покретима, младим истраживачима и др.)

5. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ

Обележавање заштићеног природног добра

Планира се обнављање граница у дужини од 30 km, обнављање 2 комада ознака и постављање једне информативне табле.

Опште мере заштите

Чување и надзор као део система управљања парком успостављен је путем службе надзора. Разрадиће се систем праћења стања и даљег поступања на основу Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби.

Посебне мере заштите флоре, фауне и природних реткости

С обзиром да је ово једино природно станиште *жалфије* (*локалитет Вис-кусача - II режим заштите*) у потпуности је забрањено њено сакупљање. За потребе фармацеутске индустрије користити жалфију из плантажног узгоја.

Поред општих мера фауне заштите као што су забрана лова, коришћење замки и других видова хватања животиња, приоритетне мере морају бити усмерене ка инвентаризацији и валоризацији фауне, да би се остали видови коришћења могли ускладити са потребама њихове заштите. Зато се, поред инвентаризације, утврђивања стања популације, просторне идентификације и картирања станишта планира:

- разрада директних мера заштите
- изградња хранилишта за некрофаге врсте птица

Научно истраживачка активност

Научна истраживања и истраживачки радови обављали би се под условима прописаним одредама Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби Парка природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА " (бр. 110-00-00048/2003-03 од 2.3.2005. год.), а стараоц би под одређеним условима заинтересованим особама, односно одговорним лицима који те радове изводе пружао логистичку подршку.

Васпитно –образовне и културне активности

Основни садржај ових активности засниваће се на природној вредности овог подручја. Реализоваће се у сарадњи са заинтересованим субјектима кроз програме едукације- семинари, кампови и др.

Пружити логистичку подршку заинтересованим институцијама и појединцима у васпитно-образовним активностима предшколске и школске деце, туриста и локалног становништва.

Информативно-пропагандни рад, презентација и популаризација

Презентација и популаризација ће се остваривати кроз следеће активности:

- издавање пропагандног материјала (плакат, проспекти, разгледнице)
- издавање посебних издања- публикација
- информисање кроз јавна гласила
- снимање филма-спота
- формирање водичке службе

Знак заштићеног природног добра

Изабрати заштитни знак *Парка природе " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "* .

РОК: 2009.

6. ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА ПАРКА ПРИРОДЕ " СИЋЕВАЧКА КЛИСУРА "

Према Закону о заштити животне средине средства за заштиту и развој заштићених природних добара обезбеђују се :

- из буџета,

- из прихода управљача –стараоца,
- од накнада за коришћење заштићеног природног добра,
- из других извора у складу са законом.

Истим законом утврђено је да за коришћење заштићеног природног добра, предузећа, друга правна лица и грађани- корисници плаћају НАКНАДУ предузећу, односно организацији која управља заштићеним природним добром.

Средства која се остварују из накнаде користе се за заштиту и развој заштићеног природног добра.

НАКНАДА се плаћа за :

- коришћење природних богатстава,
- коришћење заштићеног природног добра за делатност туризма, угоститељства, трговине, снимање филмова,
- коришћење посебно уређених или погодних терена за одређене намене (паркирање, рекреацију, спорт, постављање реклама и др.)
- коришћење имена и знака резервата,
- коришћење услуга предузећа које управља заштићеним природним добром.

ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА

ПАРКА ПРИРОДЕ " СИЂЕВАЧКА КЛИСУРА " ЗА ПЕРИОД 2007-2011. ГОД.

ПРОГРАМСКА ЦЕЛИНА		УКУПНО ПОТРЕБНА СРЕДСТВА	УКУПНО ПОТРЕБНА СРЕДСТВА	ПЛАНСКИ РАСПОРЕД ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА ПО ГОДИНАМА (У дин)				
		У EUR	У дин.	2007	2008	2009	2010	2011
I	Управљање подручјем, заштита и коришћење оприродних вредности	14976	1302860	324409	242520	221869	228829	285233
1.1.	Обележавање заштићеног природног добра							
	границе	667	58030	41450	4145	4145	4145	4145
	ознаке	240	20880	17400		1740		1740
	информативне табле	400	34800	17400			17400	
1.2.	Чување и надзор-праћење стања	7802	678780	108855	162806	131715	131715	143689
1.3.	Израда планова, програма							
	средњорочни програм	1497	130273	43273				87000

	годишњи планови, програми и извештаји	1038	90269	3269	21750	21750	21750	21750
	рад на изради планске документације	2729	237401	49035	53819	53819	53819	26909
	усклађивање основа и планова газдовања	503	43727	43727				
1.4.	Посебне мере заштите-директне мере , изградња хранилишта и др.	100	8700			8700		
2.	Развој основних функција	1400	121800	17400	26100	26100	26100	26100
	Научно-истраживачка активност (10%)	200	17400		4350	4350	4350	4350
	Васпитно-образовне активности (едукације, литература, информативно-образовне кампање) (10 %)	200	17400		4350	4350	4350	4350
	Информативно-пропаг.активности (штампање пропагандног материјала,информативних брошура, филм, информисање кроз јавна гласила, формирање водичке службе, знак парка)	1000	87000	17400	17400	17400	17400	17400
3.	Уређење предела и обележавање	9494	825978	592470	62727	45327	45327	80127
	постављање путоказа	1470	127890	91350	9135	9135	9135	9135
	постављање клупа и столова	5200	452400	348000	34800	34800	34800	
	постављање корпи за смеће	224	19488	13920	1392	1392	1392	1392
	уређење пешачких стаза	2400	208800	139200				69600
	уређење ложишта	200	17400		17400			
	УКУПНО I+II+III	25870	2250638	934279	331347	293296	300256	391460